

Bojan Ekselenski:

Projekt Mlada literatura:

Temeljni priročnik za pisanje objavljive proze

3. Obrt in umetnost niso igrače

Najprej je bila (pisana) beseda, ki postala je pripovedovanje zgodb. Želja po pripovedovanju zgodbe je nekakšna oblika iskanja nesmrtnosti. Človek umre, a za njim ostane pripoved.

Imamo različne žanre, kot obstajajo različne vrste sadja. Eni raje jemo mandarine, drugi grozdje, tretjim so ljube hruške. Nekatere zgodbe nam burijo in krepijo domišljijo, druge nas zabavajo, tretje nam dajo misliti o našem položaju na svetu, četrte nas opominjajo, spret druge nas učijo itd. Ljudem je v gene vgrajeno pripovedovanje zgodb.

Glavne trende na področju žanrske književnosti ustvarja angleško govorno področje, a celinska Evropa jim samo bolj ali manj uspešno sledi.

Kaj imajo skupnega Dan Brown, Tom Clancy ali J. K. Rowlingova?

Vsi dobivajo milijonske honorarje. Vsakdo od njih je v ozadje pripovedi vložil resnično ogromno truda. V mnogih njihovih delih je pripoved samo okvir podajanja tehničnih, zgodovinskih ali umetnostnih dejstev. Vse njihove knjige so čistokrvni žanrski izdelki in tam bodo verjetno za vekomaj ostali. Vsa ta dela sodijo med trivialno literaturo, kar je čisto OK.

Dobra trivialna literatura je nujni sestavni del književnosti. Brez te literature tudi ni umetnosti.

Vsako njihovo delo je obrtniško brezhibni izdelek po vseh žanrskih pravilih, a tudi brez primesi literarne naprednosti ali estetskih presežnikov. Vsi elementi literarnega dela so v službi osnovnega pripovednega loka in milijonska prodaja potrjuje, da imamo ljudje radi takšne literarne izdelke. Uživanje žanrske literature je nujni sestavni del bralne prehranjevalne verige. Ponovimo, 95% vse književne hrane je namenjeno vsakdanjemu zadovoljevanju bralne lakote, le 5% pa pripada književnemu gurmanstvu, ki praviloma skoraj nikoli ni množično in posuto z milijonskimi honorarji.

Včasih nam poleg običajne hrane sede tudi ocvrt krompirček s hrenovko na žaru.

Dan Brownovo Da Vincijevo šifro preberemo zaradi intrigantskega zapleta in najbrž ne bomo uživali v estetiki pripovedi. Mnogi med iskanjem vrhunske literarne estetike pozabijo na bistvo proze – pripovedovanje zgodb.

Preden se podate k pisanju pripovedi, se rešite plašnic pred neskončnimi možnostmi literarnega izražanja.

Ne sramujte se napisati čistokrvno žanrsko pripoved. Ne bojte se etiket otroško, mladinsko, šund, plažno čtivo ipd. Naj vas vodi veselje do pripovedovanja zgodbe in potrudite se za njeno obrtniško brezhibnost. Ne obremenjujte se z izvirnostjo za vsako ceno. Ne podležite samo želji po ustvarjanju umetniškega vtisa.

Vedite, vse temeljne zgodbe so že napisane, vam ostanejo samo nianse drugače povedane že izpovedane pripovedi.

Če želite, da zgodbo vidijo, preberejo in v njej uživajo tudi drugi, se ne sramujte priznati, da pišete za javnost. Pišite pa tisto, kar vam je najbližje, kar vas dejansko veseli. Uživajte v pisateljskih izzivih!

Torej ... Povejmo malce drugače. Ni pomembno, če pišete žanrsko ali umetniško literaturo. Pomembno je, da s svojim pisanjem prinašate veselje sebi in bralstvu.

Seveda pa za izpopolnjevanje svoje veščine tudi berite. Ne omejujte se na obvezno šolsko branje, bodite knjižni vsejed.

3.1. Preden začnete tipkati

Malokdo sede pred pisalni stroj in začne tipkati:

»Ob čudovitem jutri, takoj po žuru v princeskinih zasebnih prostorih ...« in zaključi, »Živela sta dolgo in srečno od provizij in podkupnin.«

Nobena pripoved se ne piše na ta način. Preden boste sedli pred pisalni stroj (danes je to računalnik), vas čaka vsaj nekaj pripravljalnega dela. Samo pisanje je precej pozna faza ustvarjalnega procesa.

Sicer lahko tako začnete z vremensko napovedjo ali kroniko garderobe, vendar boste kmalu trčili v ledeno goro dolgočasje in Titanik vaše zgodbe bo hitro potonil na dno nezanimivosti in nedoslednosti.

Vsaka proza se nekako dogaja, nekje in nekdej (nekoč). Pri gradnji tega nekje in nekdej je nujno upoštevati znana dejstva o tem.

Mislite, da vas gradnja pripovedi v izmišljenem svetu odreši razmišljanja o logiki sveta?

Niti pod razno, običajno je še težje. Za postavitev odra vaše pripovedi ni dovolj samo domišljija, potrebno je zavihati bralne rokave in se zagristi v lastno splošno izobrazbo.

Slovenščina je sicer majhen jezik, vendar imamo dovolj poljudnoznanstvene periodike in knjig z raznih področij. Ne glede na vrsto pripovedi, morate pridobiti znanja glede področij, »nastopajočih« v vašem delu. Izobraževanje vam tudi pomaga pri iskanju in apliciranju ideje v literarno delo.

Omenil sem že, da najpopularnejši (in najbolj brani) tuji avtorji ogromno časa porabijo za izobraževanje glede snovi svojih literarnih del. Mnogi k temu privabijo ogromno zunanjih strokovnjakov, tudi doktorjev znanosti.

Morebiti mislite, oni si lahko to privoščijo, ker knjige prodajajo v milijonskih nakladah, a za slovenski trg se ni vredno potruditi. »Naklada je premajhna,« je slab izgovor, a mnogi se ga poslužujejo.

Žal takšen odnos samo utrjuje prepričanje o inferiornosti slovenske (žanrske) literature naproti (znanim) tujim delom. Če želite pisati vesoljsko pripoved, morate ločiti med astrologijo in astronomijo.

Če v vašem delu najde arheolog grobe napake, povezane z arheologijo, bo zagotovo vaše nepoznavanje posplošil za vsa področja in adijo vaša verodostojnost.

Zakaj se police nekaterih knjigarn šibijo pod težo ljubičev? Vsa stotnja ljubičev je narejena po isti štimungi. Podpisane so avtorice in avtorji, ki jih književni bog nikoli ne bo spustil niti blizu nebeške dvorane nesmrtnih. A tem ljudem ni do tega.

Serijsko štancajo ljubice ipd. hrano literarne menze zaradi finančnega toka, kajti dovolj velik trg omogoča preživetje tudi neakovostnim literarnim nasičenim maščobam.

Mogoče mislite – čemu ukvarjanje s šundom? Zakaj pa ne? Ko se pojavi povpraševanje, ga bo nekdo zadovoljil z ustrezno ponudbo. Torej? Smo razbili plašnice?

Sposobni avtorji in avtorice zadovoljujejo potrebo po običajni literarni hrani, vmes pa pripravijo kakšen literarni presežnik, namenjen najbolj izbirčnim literarnim gurmanom. Tako na eni strani poskrbijo za kos kruha, tukaj in zdaj, a na drugi strani za svojo nesmrtnost.

Povzemimo. Vaše ustvarjanje mora imeti dve prvini:

- ⇒ Privlačno in obrtniško brezhibno vodeno zgodbo.
- ⇒ Ustrezno verodostojno okolje zgodbe.

Zakaj ne omenjam pridevnikov »umetniški«? Razlog je preprost – trenutno se nahajamo na poti obrtniškega vajeništva.

Ne začnite pisati, ker bi radi postali književni umetnik, temveč zato, ker radi pripovedujete zgodbe. Tako preprosto je.

3.2. Uvertura ni kovertura

Najprej je bila ideja. Ta se porodi samo osebi z dobršno mero domišljije. Ljudje brez domišljije težko ustvarijo kaj novega, sposobni so zgolj bolj ali manj okusne reciklaže že videnega.

Vendar naj vas malce ohladim pred izzivom izvirnosti za vsako ceno!

Vse najpomembnejše zgodbe so bile že nekaj stokrat zapisane. Čisto vse! Opis vsake človeške tragedije ali komedije ima že stotine repriz.

Kaj vam torej ostane?

Isto, že tisočkrat povedano zgodbo, lahko poveste na nov način, z novimi liki, v novem okolju in z njo prepričate dovolj bralne publike. To je to. Pravzaprav, preprosteje od pasulja.

Kako gre postopek?

3.3. Okus po začetku

Najprej potrebujete idejno zasnovo zgodbe. Pri daljšem proznem delu si spišite sinopsis ali vsaj zbirko idej. Sinopsis je temeljno ogrodje, na katerem boste gradili.

Nadaljnje priprave so odvisne od obsega in vrste literarnega dela. Priprava za kratko zgodbo vzame kakšno uro, za roman pa lahko tudi nekaj mesecev.

Zgodba se mogoče ne dogaja samo v eni izbi ali travniku, zato je koristno pripraviti zemljevid dogajanja. V dobi *strica Gugla* je to preprosto in učinkovito.

Vsaka povest ima igralke in igralce. Za pripoved potrebujete literarne like. Glede na obseg in stopnjo podrobnosti si pripravite kartice ali kaj podobnega. Za kratko zgodbo zadostuje samo oris v nekaj vrsticah, za roman pač veliko več. Po potrebi spišite življenjepise, morebiti pomembne dogodke iz njihovih virtualnih življenj in si pripravite njihov videz.

Dober način so z neta pobrane slike, ki vam služijo za modele. Slik ne boste objavljali, zato je vseeno. Tudi življenjepisi so lahko koktajl resničnih oseb, le pazljivi bodite, da ostanete na tej strani logike in seveda realizma.

Naj se vam ne zgodi, da se roboti spotikajo ob pisalne stroje.

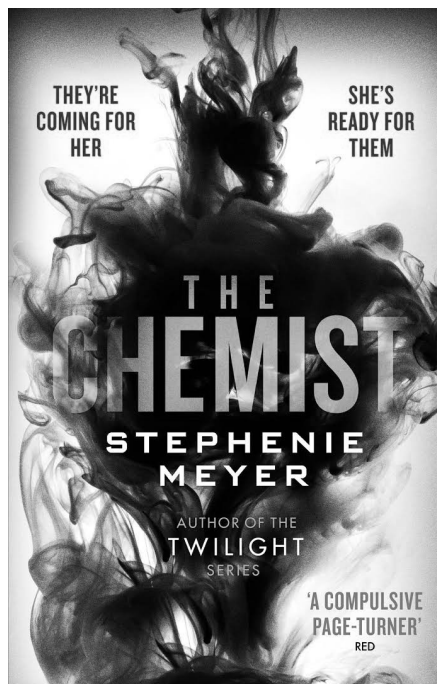
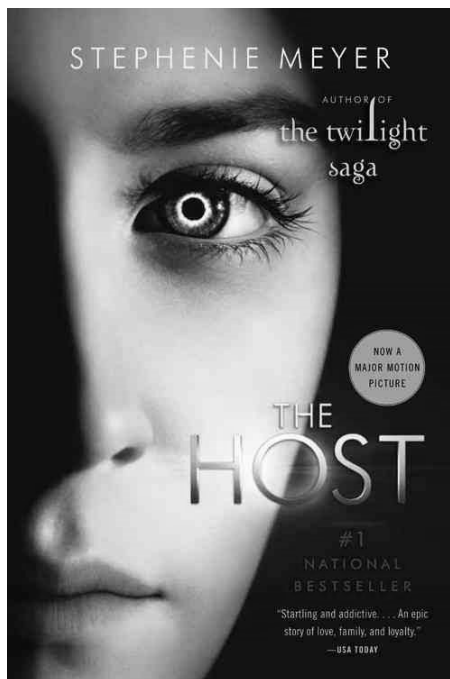
Šele tedaj, ko imate izdelano okolje vašega sveta dogajanja, se posvetite preobrazbi sinopsisa v pripoved.

Zdaj gotovo veste, čemu za pisanje užitne pripovedi potrebujete splošno izobrazbo.

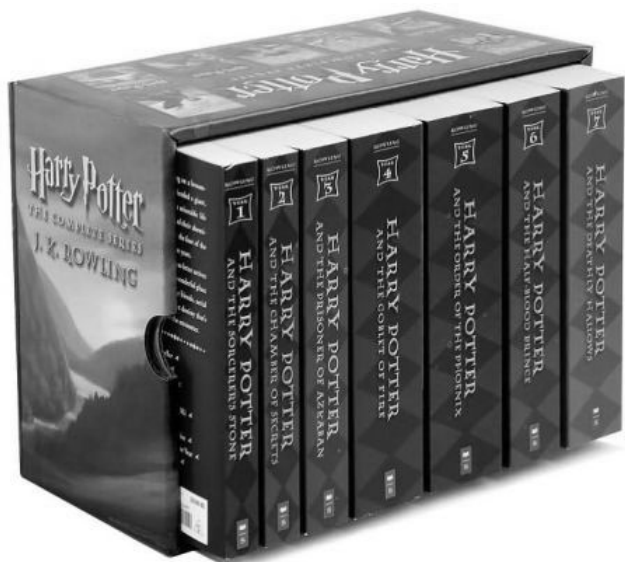
PREDPOGOJ ZA KVALITETNO PROZO!

Pisanje z željo po objavi je tudi pisanje za druge.

Poskrbite, da boste pri pisanju uživali tudi vi, torej se ne obremenjujte z žanrskimi definicijami.

Stephanie Mayer sicer ne bo vstopila v alejo nesmrtnih, a od pisanja prav spodobno živi.

Tudi Rowlingova je s sago o najbolj znanem čarovniku z idejo in njeno izvedbo zadela terno.

Na začetku se je naužila zavrnitev, a potem je steklo, ko je našla založnika brez plašnic ...

4. Bog odpušča grehe, neumnosti pa ne

Pisanje proznih del je sestavljeno iz več elementov. Tukaj vas ne bom mučil s teorijo, temveč se bom posvetil ne vedno dobro upoštevanemu elementu pisanja – temeljni logiki literarnega sveta. Nekaj na to temo smo že razdrli, a si tematika zasluži podrobnejšo obravnavo.

Kaj hočem s tem reči?

Z okoljem literarnega dogajanja nimamo težav, dokler se preveč ne oddaljimo od našega znanega čas - prostora.

Odlično vodena pripoved zlahka epsko pogrne zaradi neumnosti, izhajajočih iz avtorjevega šibkega poznavanja kraja in časa dogajanja.

Verjetno boste presenečeni, kakšne pasti prežijo na trnovi poti od ideje do proznega dela.

Tudi poezija ne pije vode iz neumnosti. Poeti se večinoma igrajo z impresijami, metaforami ipd. Pesnik pač ne opeva krompirjevega golaža na Hermanovi srednjeveški mizi.

Največ napak se zgodi v prozi, ki kraj in čas dogajanja postavi v preteklost ali prihodnost. Naj naštejemo nekaj primerov, nanje sem že naletel in so jih napisali razni avtorji.

V 17. stoletju zagotovo niso imeli ostrostrelcev, ki bi iz oddaljenosti pol kilometra polagali ljudi v horizontalo.

Takratni plemiči so do tlačanov gojili drugačen odnos, kot do svojih dvornih dam. Veliko jih je na podložnike gledalo tako, kot mi danes gledamo na stvari. Podložnike je imel zaradi svojih koristi in ne človekoljubja.

Kralj ne more že pol ure po bitki izvedeti za poraz, če se je bitka odvijala tristo kilometrov od gradu.

V srednjem veku na evropskih dvorih niso obedovali z noži in vilicami. To je prišlo šele na prelomu v novo dobo. Jedilni pribor so takrat uporabljali samo na bizantinskem dvoru.

Tudi pošta je takrat potovala malce počasneje.

Skratka - vabim vas na potovanje po poteh logike literarnih svetov. Mnogi mogoče mislite, da je prava literatura samo pisanje »realističnih« zgodb malega človeka«. Saj je vsaka življenjska zgodba zanimiva, a kljub vsemu je na mestu vprašanje glede smiselnosti 2345-te ponovitve delovnega dne vaškega tajnika Aljaža Dolgočasnika iz Nezanimivega Nikolislišnika?

Pošteno odgovorite, bi s svojim denarjem kupili zbirko knjig teh pripovedi?

Se mi je zdelo. Torej tega ne pričakujte tudi od drugih.

4.1. Grehi in grešniki

Ne bom vas mučil s tem, kakšne napake zagrešijo neprevidni avtorji. Raje pljunimo v roke in se jim izognimo.

Pri pisanju romana ali tudi daljše zgodbe si verjetno pomagata s sinopsisom ali vsaj z okvirno idejo. V dobi računalnikov in informacij na dosegu roke je marsikaj lažje.

Kljub vsemu pa vsa ta dosegljivost na klik ne ukinja potrebe po izobraževanju. Upam, da si za malce daljše delo naredite seznam »igralk« in »igralcev«, lokacij, časovnico dogajanja ipd.

Naj predstavim hipotetični scenarij vaše nove uspešnice.

Spisati želite roman o dvornih spletkah na dvoru celjskih grofov na vrhuncu njihove moči. Spletke med velikaši se vedno dobro berejo. Mali ljudje uživajo, ko si veliki zarivajo nože v hrbte. Radi imajo, kako varajo en drugega, kako počno žgečkljivosti in packarije. Želja spoznavanja drobnih življenjskih nerodnosti mogočnikov in mogočnic je del naše podzvesti.

Kakšen je postopek, preden sploh začnete graditi okostje zgodbe?

Ljubezenska prigoda Friderika II in Veronike Deseniške je precej intrigantska, a že kar nekajkrat literarno obdelana. Kaj boste storili? Zgodovina je odstrla kar precej megle, vendar je še vedno dovolj streliva za zanimivo zgodbo.

Ženske so zaljubljene v takšne prigode in ne bodo jezne, če jim ustrezate s čim eksotičnim iz domačih logov. Če ne veste, Celjski so marsikaj uredili s svojo ženitno diplomacijo.

Do moči niso prišli, ker so takšni frajerji z bridkimi sabljicami, temveč predvsem s čari svojih žensk (saj poznate Barbaro Celjsko!). Včasih si sovražnika kupil s svojo sestro ali nečakinjo.

Kako boste zgrabili za roge takšnega pripovednega bika?

Najprej boste pobrskali po spletu in zbrali vse informacije o obeh udeležencih. Ravno na spletu se valja kar veliko informacij. Bo to dovolj?

Najbrž ne. Spoznati morate takratno dvorno etiko, življenje v srednjeveškem Celju in na drugih lokacijah dogajanja. Predvsem ne smete pozabiti na čisto običajne stvari, kot je morebitno umivanje, hranjenje ali oblačenje. Veroniki Deseniški zagotovo ni na tla padla zobna ščetka in ni se ji izpraznila baterija depilatorja. Če želite podrobnosti, vam ne uide tudi kakšen obisk muzeja ali debata s strokovnjakom za tisti zabavni čas.

Naj vam znalec izpove, kako naj bi bilo takrat po mnenju stroke. Presenečeni boste, kako vam bodo radi brezplačno pomagali. Ob objavi knjige se jim ustrezno zahvalite z navedbo vira ter seveda brezplačnim in podpisanim izvodom knjige. Ljudje imajo zelo radi, če se na primeren način ceni njihov trud.

Če bo vaša zgodba malce bolj širokopotezna, vas čaka še študij širše zgodovine in kar veliko predanega iskanja. Kdo je s kom jahal v boj, kdo je komu zaril nož v hrbet, kdo je s kom skočil v posteljo, koga so slekli iz kože in podobne vsakdanjosti tistega časa morate znati na izust, tudi sredi noči.

Mislite, da ne potrebujete podrobnosti?

Pa še kako so potrebne. Natančna literarna rekonstrukcija časa dogajanja vaše zgodbe je tudi priča o vaši verodostojnosti. Ravno to je avtorjeva najpomembnejša valuta. Poigrajmo se malo!

Čas Ulrika II Celjskega - V grajski pekarni pripravijo lepe koruzne hlebce in skuhajo fino krompirjevo juho, za vrhunec pa postrežejo z buteljkami Celjana letnik 1450. Pred vse položijo fini srebrni pribor.

Če v gornjem odstavku niste opazili lapsusov, je mogoče bolje, da še ne začnete pisati prigod iz naše slavne srednjeveške preteklosti.

Celjski grofje so »luzerji«, raje pišem o antičnem Rimu.

Mogoče imate celo prav, saj smo se, glede na množico srednjeveških zgodovinskih in fantazijskih romanov, že malce prenajedli tega zabavnega zgodovinskega časa. Posebej me zabavajo ameriški avtorji, ki radi za Evropejce pišejo evropsko zgodovinsko fikcijo. Za pokanje od smeha! Še zlasti takrat, ko dodajo še svojo politično korektnost. Tako na dvor sredi 10. stoletja postavijo temnopoltega viteza v spremstvu azijske morilke.

Kako se lotite antike? Navdušeno se primete zgodbe, ki se bo dogajala v antični Emoni. Najprej je dobro vedeti, da je bila Emona sprva vojaška postojanka, ki se je naravno razvila v naselbino. Zagotovo je ne morete počastiti s Cezarjevim obiskom, saj je bila ustanovljena dobrih 50 let po njegovi smrti (saj veste - *Et tu, Brute?*). V tisti čas tudi ne morete postavljati recimo krompirja ali svinjskih zrezkov. Še potice in kranjske klobase z zeljem niso poznali. Pa na ljubljanski motovilec pozabite.

Pri opisovanju rimskega dogajanja se ognite sodobni »ljubanocentričnosti«. Antična Emona je bila takrat daleč od centra sveta. Predvsem pazite pri imenih, saj še ni bilo Marij (bili so Mariji), Janezov, Mick ali Lojzov. Tudi Pia ali Iza in slična imena so bila praparameciji. Priporočam kakšen vir o rimskih imenih.

Tudi klenih slovenskih kmetov še ni bilo.

Znova vam priporočam za ambicioznejše literarno delo vajo iz prebiranja virov o tistem času, obisk muzejev, srečanje s kakšnim strokovnjakom in seveda brskanje po arhivih. Pozabite, kar ste videli v ameriških filmih in nadaljevankah.

Seveda od vaše zgodbe ne pričakujemo, da bo zvesta zgodovinska kronika. Saj, pri svetnikih, ne pišete zgodovinskega eseja, temveč leposlovno delo. Kljub vsemu pa mora logika pripovednega okolja držati vodo.

Mogoče niste ljubitelj zabavnih antičnih in srednjeveških časov.

Imate raje norosti 20. stoletja?

Prva svetovna vojna je po krivici spregledana, mogoče zato, ker ni bilo partizanov in domobrancev, zaradi katerih si v lase skačejo zafrustrirani nesposobneži.

Vsekakor ne morete omenjati temnopoltih pilotov v zračni bitki prve svetovne vojne, ker jih v tistih rasističnih časih pač ni bilo. Tudi ameriška vojska sredi leta 1916 ni bila niti blizu Evrope, saj so prvi ameriški kontingenti prišli šele spomladi 2018.

Tudi specialci, recimo Mornariški tjujnji, so bili še daleč od svojega obstoja. Zato nikar v leto 1916 postavljati reševalne akcije ameriškega generala iz nemškega ujetništva s skokom padalcev v nemško zaledje. Še huje je, če bi generala reševali iz italijanskega ujetništva, saj je Italija leta 1915 zarinila nož v hrbet svojim dotedanjim zaveznikom in v vojno stopila na strani antante. Še tako briljantno povedana zgodba izpade ob prej omenjenih premisah popolno potovanje v deželo *Debilano*. Takrat še ni bilo niti padalcev, niti Američanov v nemškem ujetništvu, a Italijani se niso vojskovali proti zaveznikom.

Vam diši Soška fronta? Hočete dobiti subvencijo za opisovanje junaštev slovenskih fantov na strani zaveznikov? Ta bo malce težka, kajti večina slovenskega narodnega ozemlja je bila pod Avstro-Ogrsko in ta ni bila na zavezniški strani. Redki so bili na italijanski strani fronte in so služili samo za »kanonfuter«. Glede njihove vloge dobro proučite vire.

Če vas mika »čudež pri Kobaridu«, ta ne gre brez Nemcev. Ste vedeli, da je znani nemški general Ervin Rommel sodeloval v tistem preboju? Kot mladi poročnik je kolovratil pri Kolovratu. Če ga omenjate, ne uporabite njegovega znanega naziva Puščavska lisica. Tega je dobil zaradi svoje avanture v letih 1941 do 1943 v puščavah Severne Afrike.

Vas zanima ljubezenska prigoda srednješolke iz Trsta iz leta 1905? Bi opisovali njeno ljubezen do postavnega sošolca, najpopularnejšega športnika na šoli? Težka bo, saj so bila dekleta v tistem času strogo ločena od fantov in zagotovo ni bilo popularnih športnikov.

Tudi v Sloveniji imamo še veliko odličnih možnosti za pisanje zanimivih pripovedi in ni nujno, da se predate ničkolikokrat prežvečenemu literarnemu trpljenju ali travmam majhnih posebnežev. Vsa zgodovina slovenstva ni zgolj boj malega človeka, čeprav je to pomemben del naše preteklosti.

Vam težim z »moškimi« temami? Pa poskusimo drugače!

Kako izpade ljubezenska zgodba o mladenki, ki leta 1855 zamudi na zmenek zaradi čakanja v vrsti na volitvah za avstro-ogrski parlament? Jo je želel njen zaskrbljeni izvoljenec klicati iz govorilnice, a se ni oglasila na telefon? Ubogi on. Saj mogoče bi poskusil, a leta 1855 še ni bilo telefonskih govorilnic, niti volilne pravice za ženske. Gospod Graham Bell je daljnega prednika »touch screena« izumil šele leta 1876, a še kar precej let je minilo do uporabnega razmaha telefonije. Zaskrbljeni Miha leta 1855 svoje Marije ni mogel iskati s telefonom. Niti s telegrafom ne, saj nikoli ni bilo akcije »Telegraf v vsako slovensko vas«.

Se vam lahko leta 1903 zgodi, da z avtomobilom dohitite izvoljenca in se mu izpoveste, ko vam je malo za hec pobegnil s konjem? Ni šans! Leta 1903 so bili avtomobili silno neergonomična prevozna sredstva. Glasno so ropotali, se tresli, iz njih se je obilno in smrdeče kadilo, a premikali so se po polžje. Tudi vašemu možu leta 1901 ne morejo vzeti šoferskega dovoljenja, saj tega še niso poznali. So pa pred razmahom bencinarjev poznali električne avtomobile ... A težko govorimo o kakšnem razmahu.

Leta 1919 niste mogli v lekarno, da bi za svojo drago vzeli škatlico Ospena. Penicilin, prvi antibiotik, je leta 1928 odkril Alexander Fleming (in za to odkritje dobil Nobelovo nagrado). Šele na začetku 40-tih let 20. stoletja se je začel praktični razmah proizvodnje penicilina in drugih antibiotikov. Pozabite na virozo v Prešernovem času. Beseda virus se je pojavila bistveno kasneje.

Ja, tako zabavno je bilo v starih časih. Z malce nespretnosti se vam lahko v pripovedi zaredijo kolonije neumnosti. Z njimi pa ... adijo verodostojnost.

4.2. Svetla prihodnost

Spisali ste čudovito ljubezensko zgodbo o hrepenenju, lokacija scene je orbitalna postaja okoli planeta Pluton. Mimogrede opisujete nadloge Plutonove atmosfere, nevarnost sončnega vetra in seveda ste navdušeni, ker ste v okolici najbolj oddaljenega planeta sončnega sistema.

Vidite, nič od tega se ne more zgoditi. Pluton že nekaj let ni planet. Znanstvenik ali astronom leta 2157 gotovo ne bo uporabil besede planet, temveč morebiti planetoid, planetič ali mali planet. Toliko milijard kilometrov od Sonca tudi ni posebej silnega sončnega vetra. Naša zvezda je tam samo najsvetlejša zvezda na nebu (1600-krat šibkejša od Sonca). Tudi Plutonova atmosfera ni nekaj dramatičnega, saj je sploh nima v obliki omembe vrednega plinskega ovoja. Vsi nam domači plini so tam v obliki trdnine. Naj se za namenček zgodi, da se vam pri poskusu klica svoje drage v orbito odlomi gumb mobilnega telefona. Takšne smešnosti sodijo v limonade tipa Dr. roman.

Tudi upravljanje vesoljske ladje leta 2392 ne bo odvisno od mehanskih tipkovnic, kjer se odlomi »enter« ravno v trenutku potrditve ukaza za beg izpred drvečega kometa in supermoderno energetsko polje za varovanje vesoljske postaje ne more crkniti zaradi pregorele varovalke ali nabave pri najcenejšem ponudniku, ki je namesto železa vgradil rabljen papir.

Med sprehodom po vesoljski ladji se nikakor ne morete spotakniti ob razsute fascikle. Resno razmislite o ideji, da gonite metlo in se v vas zaleti robot s kupom map z dnevnimi poročili. Že danes v Intersparu prodajajo robotske sesalnike. Firma, ki za nekaj 100 milijonov evrov zgradi vesoljsko ladjo, bo gotovo odštela še nekaj 100 evrov za avtomatizirano čiščenje.

Okoli leta 2200 bo naše življenje najbrž precej drugačno, kot je danes. Takrat pisatelj skoraj zanesljivo ne bo od jeze razbil tipkovnice. Tudi baterija v mobilniku se ne bo izpraznila.

Vrla dama zagotovo ne bo mogla tarnati zaradi slabe izbire v trgovini s čevlji, ko je preživela padec 20 km asteroida in zaradi odlomljene pete potrebuje nove čevlje. Takšna skala eliminira vsako potrebo po trgovinah s čevlji.

Ste ljubitelj apokalipse? V romanu opisujete prigode moža in žene, ki se znajdetta tisoče kilometrov vsaksebi, ko v naš planet trči asteroid. In potem se, tik pred dokončnim koncem, slišita preko mobilnega telefona in si izmenjata še zadnje patetične vzdihne ljubezni. Ob trčenju skale za resetiranje življenja gredo v

franže najprej telekomunikacije. Danes tako nepogrešljivi »touch screen« je ob apokaliptični katastrofi prva stvar, ki postane neuporaben še za tretje orehov.

Pravzaprav bi se sesula družbena ureditev celega sveta že zgolj ob novici, da nas bo poljubil smrtonosni kos vesoljske kamnine s hkratnim obvestilom, da nimamo sredstev za preklic zle usode.

Opisovanje družbe brez razslojenosti je samo smešna utopija. Strici Orwell, Huxley ipd. so s svojo vizijo, žal, bližje resnici od pocukranega raja za vse. Ljudje smo plenilci in tako se bomo vedno obnašali. Vsaka nova tehnologija se najprej uporabi za pljenje, šele potem so na vrsti morebitne plemenitosti, a še takrat le v službi dobička za elite.

Nikoli ne bo tako, da bi vsi delali, kar hočejo in imeli vse, kar želijo. Napredek bo šel vedno v smer, kjer bo bogatejši 1% populacije imel še več, njihov delež v skupnem premoženju se bo večal, a najrevnejši bodo vedno nekako na meji prenevarnega upora. Socialni inženiring je znanost prihodnosti. Saj menda ne verjamete vsega, kar je na 24 ur, Guglu, Fejsiču ali piše v Cosmopolitanu oz. Delu? Ali pač?

Zamislimo si scenarij. 2.500 let po katastrofi preživeli dosežejo civilizacijski nivo, da začnejo raziskovati preteklost. Osupli so nad ostanki stolpnic.

Napaka!

V 2500 letih ni možno iz dna do razvitejše civilizacije. Večja, kot je katastrofa, popolnejši je reset, daljše bo obdobje teme in divjaštva. V vmesnem času ponovnega vzpona, recimo iz nove kamene dobe, bi izginili vsi sledovi naše civilizacije.

Naša mesta bi brez sledu odstranila teta erozija. Po res dobrem sesutju civilizacije, ki sledi recimo padcu konkretnejšega nebeškega kamna, bi peščica preživelih hitro pristala še nižje od kamene dobe. Nekatera nenavadna arheološka odkritja in mnoge čudne legende nas napeljuje k temu, da je nekoč mogoče že prišlo do temeljitega resetiranja civilizacije. Skratka, idej za pisanje je obilno! In vsaka od zgodb se lahko dogaja na območju Slovenije in ne samo v Angliji ali Ameriki.

Naj omenim resnično zgodbo o usodi Anglije, ko so se Rimljani sredi 5. stoletja umaknili z Otoka (kot nekakšen antični Brexit). Ob splošnem padcu Pax Romana je prišlo do vzpona barbarstva in najprej je izginila trgovina. V eni sami generaciji se je, vsled prekinitve biznisa, visoko civilizirano, rimsko vzgojeno ljudstvo, znašlo dobesedno v kameni dobi.

Mesta je prerasel plevel, kultura je izginila, civiliziran način življenja, omika in družbena organizacija so padli na stopnjo plemenske skupnosti. Vse je šlo v *maloro* in domačini so se naslednjih 500 let pobirali v iskanju nekdanje luči omike. Torej nikakor ne morete spisati zgodbe o visoki kulturi v Angliji leta 550. Mogoče v kakšni drugi galaksiji daleč, daleč proč ...

Po dovolj konkretno globokem padcu, človeštvo potrebuje ustrezno količino časa, da se potegne iz brezna tolčenja kamen ob kamen. 3000 let po globalni katastrofi bi mogoče obstajale plemenske skupnosti z množico legend o božanski preteklosti in čudesih. Vse te legende bi obstajale v obliki ustnega izročila, saj bi pisava izginila že v eni sami generaciji. Tehnologija bi se spremenila v čarovnijo v približno dveh ali treh generacijah. Mogoče ste že slišali za t.i. »kargo kult«. Pogugajte!

Vsekakor si je dobro pri poskusih pisanja utopične ali katastrofične prihodnosti pridobiti dovolj znanstvenih dejstev in razmišljanj. V takšen svet lahko umestite ljubič ali akcijo. Zagotovo velja - naslanjanje zgolj na filmske kataklizme ni modro početje.

4.3. *Nadnaravnosti, nenaravnosti ter nad- in podbitja*

Dobra najstniška literatura ni samo opisovanje tegob mladih in njihove samomorilnosti. Najstniških tematik je ogromno. Zadnje čase so popularni najstniški nadnaravni trilerji, distopije, drame ipd. Vsekakor se je dobro namnožila trivialna literatura vseh kakovostnih ravni, ki ji rečemo najstniška fikcija. Vmes je precej pofla, a to ne kvari splošne slike, ki je idejno precej bogata.

Veliko del so spisala dekleta v najstniških ali zgodnjih 20-tih letih. Mnoga mlada avtorska imena dejansko obetajo.

Fantov je manj, kar je zanimiv fenomen, ki je mogoče lahko zanimiva raziskovalna tema.

Še pri nas je prišlo v knjižnice nekaj del nadobudnih pisateljic, ki so svoja dela končala na koncu osnovne ali začetku srednje šole.

V nadnaravnih delih za mladež imamo vampirje, volkodlake, demone in druge nadnaravnosti. Spretni avtor(-ica) v te nadnaravnosti skrije alegorije in metafiziko realnosti. Pri pisanju takšnih del je ključno, da imate vsaj nekaj znanja o teh folklornih elementih in jih znate smiselno uporabiti.

Pri uporabi teh nadnaravnih, oziroma nenaravnih elementov, bodite sistematični, natančni in, ko enkrat postavite zakone takšnega sveta, se jih ves čas striktno držite. Vsaj v grobem morate nekako razložiti delovanje nadnaravnega v vaši zgodbi. Ta mora imeti neko notranjo logiko, sicer bo vaše delo izpadlo precej neresno in poflasto.

Ključnega pomena so liki. Zlasti gradnja nadnaravnih likov, zlasti za daljša prozna dela, je zelo zahtevna. Pri gradnji likov in sveta se pofl prepozna že na prvi pogled.

Kako predstaviti izkušnjo in osebnostne travme tisočletje starega vampirja? Kako izraziti hrepenenje volkodlaka? Kako pokazati razdvojenost junakinje, izbranke za varovanje našega sveta pred svetom nadnaravnega, ko mora izbirati med svojo ljubeznijo in zaupanim ji svetom?

Poigrati se morate s precej zahtevnimi izzivi. Ravno obvladovanje teh izzivov loči bisere od blata. Nadnaravno mora biti del zgodbe, sicer gre samo za še eno običajnost, prebarvano s plaščem nadnaravnega.

Seveda vam ne uide spoznavanje z osnovnimi folklornimi značilnostmi vampirjev, demonov, volkodlakov in ostalih legendarnih bitij. Če želite svojemu delu dodati ščepec dodane vrednosti, se pozabavajte z lokalnimi legendami. Najdite kakšno srednjeveško ali starejšo neobičajnost iz vašega kraja in iz tega naredite zgodbo za 21. stoletje. Pokukajte v svet slovenske mitologije, v svet Pehltre, Jage babe ali Tr(i)(o)glava.

Nikakor ne pozabite na čustvene intrige in seveda sporočilo. Lahko tudi tragično. Le kaj se je zgodilo Ajdovski deklici?

Mogoče je dobro, da se na začetku pisateljske poti ne mučite z izvirnostjo za vsako ceno. Če je vaša zgodba podobna literarnemu hitu, naj vas to ne skrbi. Bralci, tudi odrasli, imamo veliko raje berljivo kakovost v že videnem, kot neužitno literarno mineštro, posledico izvirnosti za vsako ceno.

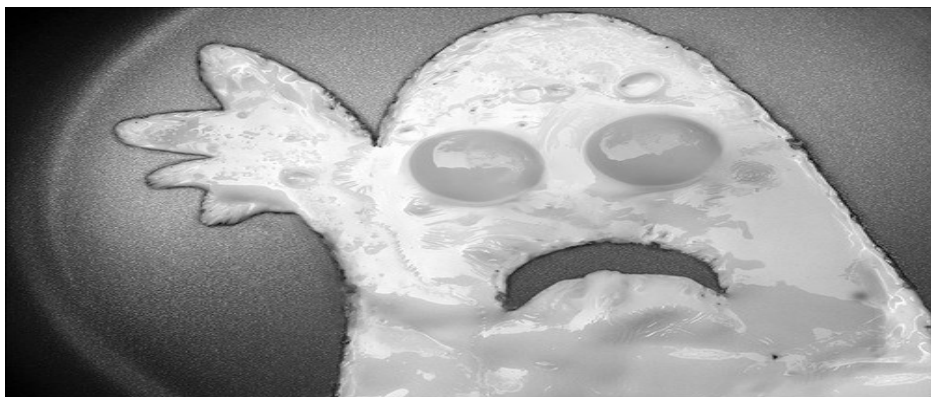
4.4. Zaključna nota vedežnika

Prišli smo na konec poglavja. Veliko pisateljev je drugače odlično pripoved ubilo s površnim okoljem dogajanja zgodbe ali obratno - vrhunsko okolje so umorili z lepenkastimi liki.

Tukaj predstavljena priporočila ne veljajo samo za žanrsko literaturo, kajti tudi zgodba, ki cilja na višja estetska in umetniška merila in se dogaja v kakšnem zgodovinskem obdobju, se lahko zalomi zaradi nepoznavanja časa dogajanja.

Zastonj hvala literarnega kritika o vrhunskem jeziku, veličastni metafiziki, če je literarni Herman II s srebrno žlico zajemal krompirjevo juho in zraven razlomil koruzni kruh, postregli pa so buteljke Laškega rizlinga firme Tlačan, letnik 1330.

Naj se vam torej ne zgodi pečen krompir na gradu celjskih grofov, ljubezen do padalca leta 1915, čakanje na telefonski klic leta 1850 ali pokvarjena koruza v času rimske Celeie.

Ključna je združitev domišljije, splošnega znanja o vsem, zdrave pameti, obrtniške veščine in vaje.

5. Orodjarna obrtniške delavnice

Podajmo se torej v našo obrtniško delavnico!

Noben umetnik v civilizirani deželi ne bi smel trepetati za svojo eksistenco, kajti umetnost je ustvarjalnost in ta je temeljni pogon družbenega napredka.

A do umetniškega slovesa se pride skozi mukotrpno obrtniško vajeništvo. Čaka vas precej zavrnitev, neuspehov ipd, a če radi pripovedujete zgodbe, vas bo vsak neuspeh samo podžgal in želeli boste napredovati. Rowlingova je pred prvo objavo doživela nekaj deset zavrnitev.

Naslednja poglavja so namenjena zadovoljitvi želje po napredovanju.

Skozi nadaljevanje tega elementarnega priročnika bomo ostali v blatu obrti. **Ponovimo skupaj: Dobra proza se začnejo z obrtjo.**

Najprej vas čaka epsko potovanje skozi obrtniško vajeništvo, pripravištvo in mojstrstvo. Šele potem imate upanje na preseganje mejá, dotik verodostojne estetske kakovosti.

Mejo lahko prestopiš, ko stopiš ob njen rob. Ko poznaš pot do roba, veš, kaj je preko, saj si tam in to vidiš.

Presegate lahko žanrske meje, ne pa dobrega okusa.

Skratka, podajamo se na pot spoznavanja z osnovami. Ne boste se seznanili s hermetičnimi veščinami, temveč z obrtniškimi orodji in postopki. Saj mogoče veste, kako gre pri prostozidarjih ... Mi si bomo tukaj naredili svojo ložo *prostopisarjev*.

5. 1. Tehnologija podajanja zgodb

Uporaba besede tehnologija je kar ustrezna. V tem priročniku boste spoznali temeljne tehnološke postopke pisateljske obrti. Videli boste, kako preprosto in istočasno zapleteno je vse skupaj.

Najprej se je rodil Talent. Ta je sicer silno zabaven mož, a od njega ni nobene koristi, ker ničesar ne zna storiti. Talent je moral spoznati gospo Vajo in gospoda Vztrajnost in Obrtnika.

Skupaj so po pretočenem znoju doživeli razsvetljenje – užitno prozno delo.

5. 2. Ne ubijajte bralcev z opisovanjem

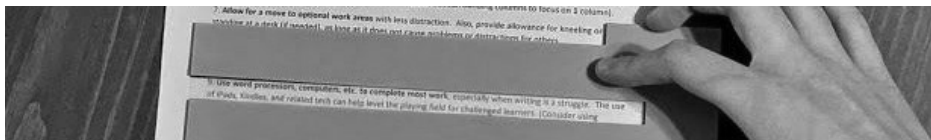
Bralci ne marajo preveč zaspanega besedila in nočejo, da jih žalite z izlivom čudenja ob vsakem obcestnem kamnu. Opisovanje se rado izrodi v izgubo bralčevega fokusa.

Najlažja pot do prozne uspavanke in s tem odvrčanje bralcev od branja, je neskončno opisovanje. Takšno opisovanje je še posebej moteče, če je raztegnjeno preko množico strani, kjer se ničesar ne zgodi. Ne dovolite, da vaše pisanje postane sredstvo za uspavanje ljudi.

Načeloma je opisovanje prebavljivo samo v primeru, če je RES pomembno za tok zgodbe. Včasih brez tega pač ne gre. A zavedajte se, opisovanje je vedno možno zreducirati na nemoteč obseg, namenjen premoru ali prelomu zgodbe. Preveč in prepogosto nanizana opisovanja samo odganja bralčevo pozornost. Posebej huda je avtorjeva želja po demonstraciji svoje poetične veščine in opis začini z nadležno brezštevilnimi zaporedji pridevnikov, prislovov in ne preveč izvirnimi prispodobami. Grdo postane zlasti takrat, ko hoče sveže naučeno z delavnice poezije nekritično stlačiti v prozo. Pasaže predolgega opisovanja so prepoznavne že na prvi pogled. Izkušen urednik, ki živi od prodaje literarnih izdaj, jih bliskovito prepozna in vaše delo potuje od mize do koša za reciklažo. Samo milostni urednik, ki v obilju dolgočasne solate vidi zrnce zanimive pripovedi, vam bo vljudno predlagal korekcijo.

Zanimiv način, kako se izogniti opisovanju, je dialog mojster – vajenec. A pozor! Če mojster skozi deset strani opisuje vajencu, kako so videti obcestni kamni, to ni dialog, temveč monolog, namenjen uboju dobrega okusa. Enakovredno sistemu mojster – vajenec je tudi t.i. buddy - buddy slog (partner - partner oz. kolega - kolega).

Ne bom vam preveč nakladal, dajem vam praktični primer in sami oceniti, kaj je lažje za branje.

Erik je v tej peklenski vročini pod žarkim poznopoletnim soncem neizmerno in neponovljivo trpel peklenške muke. Suha, zdaj že boleče pekoča, na dušo trkajoča žeja, mu ves čas pošilja misli na popotovanje v rodovitno rodno deželo izpod s snegom pokritih vršacev, kjer so hladni potočki veselo žuboreli in namakali prelesto zeleno rodovitno pokrajino, polno omamnega razkošja pisanega gorskega cvetja, razbohotenega ravno v tem pravljičnem letnem času. Škripanje ostrega peska pod težkimi čevlji ga ves neskončno pretakajoč božji čas zemeljskih muk opominja na neizmernost puščave, neusmiljeno raztezajoče na vse štiri strani jasnega, z žarko bleščečim soncem ožarjenega neba. Silna vročina je zaradi tega rumenkastega odtenka oceana peska še toliko hujša, brezobzirna in ubijalsko utrujajoča. Samo neskončne sipine od suhega vetra, ki nosi droben pesek in še dodatno izsušuje že tako kot poper suha usta. Poleg neznosne, na meji zdržljivosti pekoče žeje se je začela oglašati se krvoločna lakota praznega želodca. Kruljenje želodca, saj je bil že od včerajšnjega popoldneva brez živeža, se meša s trpečimi mišicami pod težko viteške oprave. Kaj bi dal za enega od domačih potočkov žuboreče, prijetno hladne in čudovito osvežilne vode? Mu je res bilo treba tega? Je resnično moral v to vojno za čast in slavo? Mogoče je ostal edini preživeli. Edini, ki se je izmuznil zasedi in krvavemu pokolu. Sam je, popolnoma osamljen, sredi te neizmerne puščavske tišine, ki jo občasno prekine samo krik kakšne redke puščavske živali ali nov sunek zoprnega vročega vetra.

Zgoraj imamo 27 vrstic besedila brez enega samega dialoga, vse v enem dooolgem odstavku. Poskusite z branjem. Verjamem, težko in mučno je. V vseh teh vrsticah se praktično nič ne zgodi. Kaj, če bi vas zamoril, recimo, z dvajsetimi stranmi tovrstnega balasta? Bolj ali manj začetniški avtorji imajo radi navdihe opisovanja očitnega ali nepotrebnega. Mnogi uporabijo po lastnem mnenju barvite opise predmeta svojega literarnega dela.

Ključni stavek:

NE OPISUJ, TEMVEČ PRIPOVEDUJ!

Živijo v iluziji lastne inovativnosti, slikovitosti ali celo poetičnosti. Mogoče mislijo, da na ta način »slikovito« ilustrirajo trpečo dušo na preizkušnji. Zlasti začetniki se ne zavedajo, da takšno opisovanje urno ukine željo po nadaljnjem branju.

Odsvetujem vam podajanje takšnih črev v imenu nekakšne literarne vizije.

Ko sem že pri tem, naj vas seznanim še s poetičnim načinom uničevanje bralčeve dobre volje.

Vstopil je skozi slikovita, filigransko rezbarjena vrata, nekakšen veličasten portal iz božanske sfere angelskega nadbivanja v moj zemeljski kotiček životarjenja. Njegova dehteča hoja je poudarila oslepljujočo mogočnost fizične silnosti športnika, prekrito z omamnim sijem božanske surovosti zmagovanja. Oprijet športni dres ovija prelesten, gotovo od bogov izklesan mišični život in zapeljivi nasmešek je šepetal presunljivo simfonijo gloriije. Obstal je in njegove prečudovite sinje oči se me pobožale kot čudežni napoj angelskega poljuba. Čutila sem silno ljubkost božje navzočnosti. Njegovo dehteče zemeljsko bivanje me je opijanilo do meje izgube moje človeške razsodnosti. Čisti angelski sijaj nad lebdečo stvarnostjo.

Usmilil sem se vas, potniki na potovanju do pisateljskega Olimpa, samo s kratkim zapisom, a zlahka bi takšne »dehteče« litanije vlekel še skozi celo stran. V tem »liričnem« opisu lahko najdete skoraj vse možne obrtniške napake. Najprej je tu naštevanje, potem uporaba ne preveč spretnih prispodob in na koncu še čistokrvno mučenje bralčeve potrpežljivosti.

Zdaj pa naredimo oba primera bralcu prijazna. Kaj moramo spremeniti?

Najprej moramo počistiti v sebi in imeti v umu sledeče zapovedi:

1. Z nepotrebnim opisovanjem bralcu kažete pomanjkanje lastne domišljije.

2. Z manj opisovanja povabite bralca, naj sam ustvari lastno vizijo vašega literarnega sveta. Zagotovo lahko zaupate ljudem, ki so vam zaupali in vzeli v roke vaše delo.
3. Če že morate kaj opisati, potem to storite skozi pripoved – **Pripoveduj in ne opisuj!**
4. Če se kljub vsemu ne morete izogniti opisovanju, potem vpeljite dodaten lik ali dogajanje, s pomočjo katerega boste opisovanje izvedli preko pripovedovanja. Kjer je dogajanje postavljeno v domišljjski svet, je včasih treba opisati svet dogajanja in se je treba znati, da najdete primerno ravnoesje. Samo, pri vitezovem buzdovanu, ne podajajte neskončnih opisov.
5. V primerih, ko ne morete vnesti dodaten lik, opisovanje nekako ločite od zgodbe, da bodo bralci imeli izbiro.

Tako napolnjeni z modrostjo se skupaj posvetimo prejšnjima primeroma.

Zagrizimo se v prvi primer. Očistimo ga balasta! Najprej naredimo analizo – kaj želi tistih 27 vrstic povedati? Kaj je omembe vrednega?

Gre za pripoved o vitezu Eriku, ki po izgubljeni bitki tava po puščavi in razmišlja o svoji rodovitni rodni deželi izpod visokogorskih vrhov.

Možnosti sta dve. Opisani del lahko spravimo v kratek odstavek ali pa mu med tavanjem po puščavi ustvarimo družbo. Poigrajmo se z obema možnostma.

Najprej redukcija opisa brez posegov v pripovedno nit.

V tej nepregledni puščavi je Erika gnala naprej zgolj misel na domačo rodovitno deželo pod visokimi vršaci. Padli so v zasedo in verjetno je edini preživel. Zdržati mora peklensko vročino, žejo, lakoto in se izviti iz te mrtve pasti.

Gre tudi drugače, da se opisovanje predela v pripoved.

Naj bosta dva preživela in jima prisluhnimo. V svoji zgodbi mi odločamo o življenju in smrti.

Torej, naj bo buddy—buddy slog:

Helmut prekine Erikovo razmišljanje o domači deželi pod visokimi vršaci:

»Povej mi, kako smo lahko ravno sredi puščave tako neumno padli v zasedo?«

Erik suho zakašlja:

»To ni bilo težko. Odhoda dvesto vitezov ne moreš skrivati. Po zadnjem pokolu je bilo samo vprašanje časa, kdaj in kako se bodo maščevali. Oni so vojščaki puščave, mi pa ne.«

»Od žeje mi gori v grlu,« zastoka. Erik dvigne utrujen pogled v jasno nebo in z roko s čela potegne srage potu:

»Še dobro, da sva odvrгла oklepe. Na tej peklenski vročini bi naju že zdavnaj pobralo. Kaj bi dal za en sam potoček moje rodne doline!«

»Ne vem, zakaj se podimo po tej puščavi, ko imamo tako lepo in rodovitno deželo?«

Tako lahko preko dialoga in neobveznega kramljanja dveh vojnih *kameradov* izvemo marsikaj, kar sicer ni pomembno za samo zgodbo, je pa takšen dialog dobra popestritev in nam nevsiljivo dostavi podrobnosti in se tako izognemo nadležnemu mučenju z opisovanjem. Takšen način je dober prehod iz enega v drugi pomemben del zgodbe. Mimogrede lahko na ta način likom damo nekaj življenja in s tem globine.

A pozor! To so samo vmesne prekinitve, ki ne smejo pobrati vse pozornosti in s tem raztrgati glavno nit pripovedi. Ne ujemite se v past pretirane fragmentacije zgodbe.

Kako prej predstavljen primer »poetičnega« mučenja spravimo v užitno obliko?

Najprej se vprašajte, kaj sploh želite povedati? Torej – kaj sem želel(-a) povedati z omenjenim odlomkom?

Odgovor je na dlani – želel sem poudariti fascinacijo ob pogledu na vstopajočega fanta (s stališča punce). To fascinacijo lahko prikažemo na različne načine.

Znova lahko vzpostavimo še podporni lik in mu izpovemo svojo navdušenje. Lahko dodamo kratko pesem ali pa zgolj kratek opis in zanj izberemo dovolj močne besede. Če pišemo za odraslo publiko, si lahko dovolimo tudi kakšen malce bolj masten izraz.

Pri ustvarjanju za mladež je treba popaziti, ker so dušebrižniki še posebej občutljivi na spolne organe in z njimi povezane dejavnosti. Ni problem, če otroci berejo o vrtanju mečev po sovražnikovem drobovju ali trganju glav, a je hitro škandal, če kdo samo namigne, da se ljudje ne razmnožujemo kot parameciji.

Torej preizkusimo.

Najprej uvedba dodatnega lika, s katerim deklet skupaj cedi sline.

Obe z Majo sva ostali razprti ust in izbuljenih oči, ko je skozi vrata vstopil fant iz sanj vseh deklet na šoli in to v dresu, ki več razkaže kot skrije. Maja me sune pod rebra:

»Kakšen komad! Glej te six packse!«

Ker se mi je čeljust zaskočila, sem samo zamrmrala:

»Aha.«

»Samo aha?«

Okamnela ob pogledu na granitne mišice sem uspela izdaviati:

»Če je kdo ustvarjen po božji podobi, je to on.«

Z dialogom lahko na kratko poudarite fascinacijo z moško lepoto. Z malce komičnim, morebiti celo bolj mastnimi izrazi lahko stvar fino začinimo. Ampak pozor! Naj vam želja po fascinaciji ne uide iz konteksta zgodbe. Med mastnim in pornografskim je tanka meja. Pomislite tudi na ciljno publiko.

Vrata so se odprla. Dih, misli, srce in pogled so mi zastali ob soočenju s prečudovito podobo božanstva.

V preprostih dveh vrstah poudarimo fascinacijo s podobo fanta, ki je vstopil skozi vrata.

Kaj in kje boste uporabili, je odvisno od tempa pripovedi in učinka.

Kaj naj rečem za povzetek tega dela?

Neskončno opisovanje je ena najnadležnejših in žal precej pogostih napak. Vedno se morate pri pisanju postaviti v vlogo svojih bralcev in bralk. Skozi opisovanje postavite samo okostje vizije, a vse ostalo prepustite bralčevi domišljiji.

Pisanje zgodbe, ki se dogaja v srednjeveškem svetu, zahteva pri gradnji ogrodja drugačen pristop, kot recimo dogajanje v futuristični prihodnosti.

Seveda pa ni nič boljšega od vaje.

Tukaj imate nekaj pisateljskih nalog. Namenjene so vadbi pisanja in ne belite si glave z morebitnimi nerodnostmi. Od vas ne pričakujemo presežnikov, temveč poskus nekaj napisati.

In ja, to niso domače naloge v šolskem pomenu besede, temveč iščite primerjavo s športnim treningom. Tako je že lepše, a ne? Kot pri športu, je tudi pri pisanju kakovost precej tesno povezana s količino vloženega truda in vaje.

1. Naloga:

Želite pritegniti najpopularnejšega fanta (punco) na šoli. Čarobna vila vas obišče in vam bo ustregla tri želje glede osebnosti in videza. Napišite črtico.

2. Naloga:

Znajdete se v telesu Belle Swan in zagledate Edwarda Cullena, ko izstopi iz avtomobila. Napišite črtico.

3. Naloga:

Vaš brat (sestra, bratranec, sestrična) postane čuden(-na). Napišite kratko zgodbo.

4. Naloga:

Znajdete se med praljudmi v Potočki zijalki. Napišite črtico.

5. 3. Okraševanje besedila

V sodobni fikciji in drugem leposlovju se velikokrat pojavlja to, čemur rečemo **pozersko** pisanje. Avtor v ospredje postavlja svoj način pisanja, a zgodba je samo izgovor za besedne eskapade.

Kaj je značilnost takšnega pisanja? Zakaj se sploh pojavlja?

Morebiti poskuša avtor zakriti pomanjkanje domišljije, nepoznavanje vseh pomembnejših vidikov tvorjenja pripovedi in njenega realnega ozadja ali je preprosto brez uporabne ideje, a bi rad zaradi nagradnega razpisa nekaj napisal (to še zlasti velja, če so v razpisni komisiji prijatelji, ki mu dolgujejo usluge). Nekdo drug želi na vsak način narediti vtis umetnika, a ni niti povprečen obrtnik. Tretji pa želi na vsak način uvajati inovacije, čeprav ne ve, kaj inovirati. Mnogi književni pozerji ne poznajo niti temeljnih pravil, oziroma jih ne znajo uporabiti, a jih hočejo kršiti, ker želijo narediti vtis »resnega« pisatelja, ki je iznad »pofla povprečnežev«.

Aleluja za svet umetnikov!

Vsem prej naštetim je skupno **postavljanje pisanja pred vsebino**. V svojem proznem delu želi **predstavljati zlasti svoje pisanje**, zato vse pomembne vidike zgodbe postavlja v ozadje, oziroma zgodbe sploh ni. Včasih gre to marginaliziranje pripovednega loka predaleč in dobimo neberljivo mešanico literarnih pomij.

Kako prepoznamo **pozersko pisanje**?

Načinov je več. Naj se posvetim t.i. **literarnemu hermetizmu**. Tudi v slovenski literaturi je to precej razširjen pojav. Pravzaprav je tega veliko več, kot bi želeli. Na lastni koži sem občutil branje takšnih intelektualističnih litanij. Avtor poskuša z za potek zgodbe nepomembnimi podrobnostmi vzbujati vtis visoke intelektualnosti. V službi tega se pojavljajo in tudi strani odstavki ali strani nepotrebnega moraliziranja, filozofiranja ali introspekcije. Vse skupaj je začinjeno s specifičnim filozofskim in tuje zvenečim besediščem. Najbolj gre v slast latinščina.

Za normalno bralstvo takšen literarni izdelek izpade kot nekakšna meditacija zadetka na zaprtem oddelku ustanove lebdečih belih mišk.

V tem kontekstu se najdejo čudno nizane strokovna latovščina, nečitljivo dolgi stavki in razne bizarne umske izmišljije. Da bi dobili občutek, dajem krajši odsek takšnega pisanja.

Milan je ojdipovska aplikacija liričnega konstruktivnega dualizma, fuziran z monologijo kreacionizma. V globini svojega deus est homo postulata je našel stringe realitete poetične koincidence adfektusa. Nikakor ni apliciral konformizma in lažne integritete jungovskega selfa. Rad je sam v samoti svoje neresistentne duše. Antimonija aprehenzije ...

Ste prebrali in RAZUMELI zgornji del? Kaj, če bi dobili v roke tako spisano kratko zgodbo na sedmih straneh? Iz osebne izkušnje vem, da obstajajo tovrstne »umetnine«. Takšna »zgodba« se lahko celo prebije v finalni izbor kakšnega proznega tekmovanja in doživi objavo.

V normalnih tržnih pogojih takšen hermetičen način pisanja seveda nima možnosti širše objave. Izjema je seveda res večje izveden pripovedni lok, kjer avtor natančno ve, kaj počne in ima takšno izražanje jasno vlogo. Seveda pa je treba znati za takšen način podajanja vsebin mojstrsko vihteti tipkovnico.

Pisateljski hermetizem ni edina pot vzpona na Olimp literarnega pozerstva. V imenu umetnosti, ki to nikakor ni, so iznašli morje načinov za prikrivanje nesposobnosti pri tvorjenju užitnega pripovednega loka. Deficit nekje prinese suficit.

Morebiti vas bo bolj »zabaval« naslednji kos besedne pogače. Pojdite na naslednjo stran in preberite njeno vsebino.

Ste se prebili skozi? Kakšna stran takšnega pisanja, v službi širše pripovedi, z jasno določenim namenom, ki ga zmore več(-a) pisatelj(-ica), se mogoče ne izteče v zavrnitev.

Nespretnemu avtorju, zlasti nadobudnemu začetniku, je vsekakor skoraj zagotovljeno mesto v urednikovem košu.

Uredniki ne marajo filozofiranja tam, kjer je treba vihteti kramp in lopato.

Elena je že od nekdaj veljala za vrhunsko in zastrašujoče učinkovito bojevnico plemena Palakha. Njene nesrečne žrtve se do trenutka, ko jim s konico kirurško natančnega meča izrezbari drob, celo poskušajo ubraniti pred njeno izjemno bojevniško učinkovitostjo in si s tem podaljšajo trpljenje.

Znova je s svojo četico neustrašnih bojevnic na preži za nadležnimi vsiljivci. Sosednja plemena nikakor nočejo enkrat za vselej razumeti, čigav je obilja poln severni breg široke reke Arel. Vedno znova in znova se najdejo neumni junaki, ki ne morejo dojeti premoči bojevnic Palakha, čuvark bogatega severnega brega Arela. Ob vsaki suši kakšno od bližnjih plemen pošlje svoje lovce v nespametne poskuse jage na bogato, a napačno stran reke. Vsi bi radi vsaj majhen košček izjemno bogatih lovišč bojevnic Palakha. Podcenjevanje bojevniških veščin žensk plemena Palakh ob vsaki suši odnese nekaj deset življenj moških v najboljših letih. Za njimi ostanejo ožaloščene vdove in osiroteli otroci. Zakaj jih nikoli ne izuči? Jim sonce sušnega časa izsuši spomine na boleče kazni bojevnic Palakha?

Elena je v senci košatega uliassa negibno, kot divja mačka na preži, opazovala nerazumljivo, čeprav glasno govorjenje, režanje in kričanje na drugem bregu svečano počasnega toka reke Arel. Žilavi in močni lovci plemena Kalabi so dva dni nazaj nepričakovano, ob zori, v spremstvu deviško hladne jutranje rose, vdrli na njihova bogata lovišča in se še pravočasno in predvsem boleče nekaznovano umaknili z obilnim ulovom. Zdaj jim bo Elena, neusmiljena poglavarka bojevnic Palakh, s svojo skupino gibčnih žensk bojevnic preprečila reprizo predrzne nakane. Jim bo že, divjakom vsiljivim, napela enorogovih molitvic!

Morebitni nov poskus plenjenja po tujem lovišču bodo neprevidni in sebe polni lovci plačali s svojimi arogantnimi življenji. Duh smrti in boja se bo znova obilno mastil na bregu bojevnic Palakha. V obširnem ločju ob obali je idealni prostor za zasedo. Noge se pogrezajo v blato in lahke ženske so tu okretnejše od moških. One imajo čudovite kratke loke in mirne roke. Vse na njih je prilagojeno nepričakovanemu napadu iz dobro pripravljene zasede v tem nepreglednem, temačnem in grozljivem jezeru ločja, prepredenega z raznimi obrečnimi rastlinami.

V zgornjem načinu podajanja zgodbe ni nobenega življenja, ničesar, kar bi za dlje časa zadržalo bralčevo pozornost. Ko se bralec odvrne od zgodbe, se običajno ne vrne več. Ker se podobno zgodi z urednikovo pozornostjo, ki mora poskrbeti, da se bo bralec prebil tudi do oglasnih strani, ki plača revijo, pozabite na objavo.

Posvetimo se malce temu odseku!

Osnovna napaka je (pre)počasno dogajanje. Nadalje moti ponavljanje imen, odnosov in stanj. Takšen način pisanja je zlasti moteč v uvodnem delu. Ni hujšega, če se zgodba začne z meditativno balado o pokvarjenem jogurtu.

Okraševanje besedila lahko prinese še druge načine bizarnih skrajnosti. Nekateri avtorji želijo pokazati svojo sposobnost tvorjenja skoraj neskončnih klobas pridevnikov ali prislovov. Najdejo se pisateljice, ki si ne morejo kaj, da za vsak obcestni kamen ne najdejo tri bolj ali manj (ne)smiselne prisprodebe. Mnoge premaga neutolažljivi klic po izlivu poetičnosti.

Njeno negibno, mrtvo srce je vzdrhtelo. Liam je v njej buditel neskončno strast in neizmerno žejo. Kaj bo zmagalo? Bodo čustva nadvladala fizično žejo? Obliznila je svoje podaljšane sekalce in luknjice za sesanje krvi. Najbolj seksi sta ravno ta dva sekalca. Z njima se izraža divja naravna strast nemrtvega telesa. Ves njen život pretresa ta notranji dvoboj zverske in ljubezenske narave. Kaj bo močnejše – strast za hrano ali strast za ljubeznijo? PO celem neživem telesu je začutila nenavadno ščemenje. V sebi je hotela istočasni izliv krvi in moškosti. V sebi odkrije dvoboj med stroje za ubijanje in strojem za ljubljenje. Kaj bo zmagalo?

Gornji odsek iz vampirske zgodbe je nepotrebna igra z vampirskimi občutki. Kakšen stavek na pravem mestu še pije vodo smisla in posledično objave, a večja količina tovrstnega izlivanja vampirske meditacije zelo slabo vpliva na potek zgodbe, je žebelj v krsti pripovedi, ki naj nikoli ne vstane iz upravičeno zaprtega groba - koša za reciklažo.

Nadnaravna bitja nikakor ne ukinjajo logične niti.

Skratka, pozerski slog pisanja v ospredje postavlja način podajanja zgodbe in njenega okolja, a sama zgodba, če že prej ne umre na poljanah nepotrebnih besed, ostane sirota in tiho umre v ozadju.

Zlasti v fikciji mnogi avtorji mislijo, da so osvobojeni realnega temelja. Pa niso! Najsi gre za zgodovino, sedanost ali prihodnost, če iz zgodb veje pomanjkanje znanja o snovi predmeta zgodbe, bodo te pripovedi zaključile v urednikovem košu za reciklažo. Tisti, ki mislijo, da ne potrebujejo jasne logike zgodbe, radi šibke realne temelje nadomestijo s svojim literarnim postavljaštvom.

Pozerski način pisanja, z upadom ustvarjalnosti in zdrave izvirnosti je pojav, s katerim se soočajo tudi na razvitih trgih. Sodeloval sem na nekaj panelih v tujini, kjer so izpostavili primanjkljaj izvirnosti in pojav literarnega pozerstva.

Naj takoj poudarim, z okraski ni nič narobe, so koristni, a le, dokler jih večje uporabljate in so v službi pripovednega loka.

Prispodobе, introspekcija ali meditacija so pravzaprav odlične točke za umiritev zgodbe, izvedbo preloma, predaha ali poudarka. Okraševanje besedila je podobno okraševanju novoletnega drevesca. Okrašena smrečica ali jelka daje vzdušje ob božično novoletnih praznikih, a sredi poletja je videti najmanj neumno. Pomnite to!

Seveda na koncu pride na vrsto vadnica.

1. naloga:

Opišite pogovor dveh srednješolk alternativne zgodovine. Kraj dogajanja je Rimski imperij leta 2055. Napišite črtico.

2. naloga:

Ste prazgodovinska neandertalka (prazgodovinski neandertalec), ko pred kolibo pade vaš sosed (ali soseda) iz današnjega sveta.

Napišite črtico.

7. Zaključek

Prebili smo se do zaključka. Ta elementarni priročnik je resnično ... elementaren. Začetniki boste v njem našli vsa osnovna literarna orodja za pisanje objavljive proze.

Vsi, ki že imate nekaj prakse in izkušenj, pa tod najdete zgoščeno vse, kar vas utegne zanimati.

Na koncu priročnika je seznam nekaj literature in virov. Omejil sem se samo na osnovne vire, a kasneje se lahko izobražujete tudi z bolj poglobljenimi (teoretičnimi) viri. Tudi razne delavnice vam bodo koristile. Nihče ni nikoli dovolj pameten, da ne potrebuje izobraževanja.

Največ lahko storite sami.

Pišite, pišite in še pišite. Poskušajte v različnih žanrih na različne načine. Eksperimentirajte. Dajte ljudem brati, naj odkrito povedo svoje mnenje in sugestije.

Seveda je nujno, da morebitne kritike in tudi negativna mnenja sprejmete in razmislite o njih.

Mogoče boste doživeli veliko zavrnitev. Poskusite ugotoviti vzroke. Včasih ni problem vaše pisanje, temveč zahteve uredništva oz. razpisne komisije. Njihove zahteve so drugačne od vašega pisanja. To še ne pomeni, da v komisiji / uredništvu »nimajo pojma«, niti ni nujno, da je vaše delo slabo, temveč gre preprosto za drugačne okuse, a o okusih se ne razpravlja.

Ne bodite zadovoljni s svojim delom, ne prepričujte se, da česa ne zmorete ali ne znate. V pisateljevanju so edine omejitve vaš pogum, vztrajnost in domišljija.

Zlasti na začetku svoje poti boste prelili obilje znoja in doživeli ohoho razočaranj. Ne dajte se!

Izobražujte se in pišite, nakar še več pišite in še več se izobražujte.

V **Celjskem literarnem društvu** poskušamo pokrivati čim več različnih okusov in zvrsti. Z delavnicami poskušamo ponuditi osnovne veščine, da lahko potem sami hitreje in kakovostnejše napredujete.

Mi ne vihamo nosu nad različnimi literarnimi žanri. Posvečamo se gradnji kakovosti in širjenju žanrskega obzorja.

Naše društvo omogoča objavljanje v obeh naših revijah:

- ⇒ Vsesledje (uredništvo: zoran.pevec@gmail.com)
- ⇒ Supernova (uredništvo: bojan.ekselsenski@gmail.com)

Ker danes nobeno uredništvo ne sprejema rokopisov, temveč samo še tipkopise, oziroma printe, je dodan kratek dodatek o računalniški podpori pisanja (računalnik + programska oprema).

7. 1. Celjsko literarno društvo (CLD)

CLD deluje že od leta 2001. Združuje pisano družino avtoric in avtorjev različnih literarnih zvrsti. Društvo izdaja dve literarni reviji. Najstarejša je Vsesledje, ki je splošna literarna revija. Od leta 2016 pa izhaja tudi Supernova, prva in trenutno edina tiskana revija za spekulativno fikcijo (fantazijo).

Za članstvo in druge informacije o **Celjskem literarnem društvu** pišite na naslov:

- ⇒ Celjsko.literarno@outlook.com
 - ⇒ Celjsko literarno društvo, Gledališki trg 4, 3000 Celje
- Spremljajte nas na naši spletni strani <http://cld.si>
O Slovenskem festivalu fantazijske književnosti na:
<http://fanfest.si>**

Zgodbe nikoli ne začnite z vremensko napovedjo.

Pripoved mora teči. Prosti spis z nizanjem zaporedja opisov ni zgodba, temveč uspavanka. Pripoved potrebuje like, dogajanje, prostor in komunikacijo.

odmik od roba (levo) 2,5 cm	odmik od roba (zgoraj) 3,75 cm	odmik besedila glave od roba	2,5 cm
dvojni razmik	1,25 cm odmik	<p>zaostanek, -saj -so, -kot -sme -že -omenil, -površni, -mislijo, -da tega -ne -potrebujejo -ali -preprosto -ne -vedo, -kako -se -stvarem -streže.</p> <p>Mnogi -avtorji -oz. -avtorice -porabijo -mesece -in -celo -leta, -da -v -nulo -zglancajo -vsak -detajl -svojega -knjižnega -dela. -Zatem -pride -trenutek, -ko -je -treba -urediti -še -metapodatke, -pa -to -naredijo -zelo -na -hitro -in -površno. -Pri -tem -delajo -različne -napake. -Tako -svoje -knjige -ne -pripravijo -za -uspeh -in -kot -rezultat -tega -trpi -prodaja -in -neprodane -knjige -večkrat -končajo -na -reciklaži.</p> <p>Tej -zli -usodi -se -je -moč -izogniti. -Če -si -sposodim -kliše, -samo -malo -se -morate -preznojiti -za -kakovostno -pripravo -metapodatkov.</p> <p>Tukaj -je -seznam -petih -podrobnosti, -ki -bi -se -jim -moral -posvetiti -vsak -samozaložnik, -da -svoji -knjigi -in -sebi -poveča -možnosti -uspeha.</p> <p># ————— oznaka za prazno vrstico</p> <p>1. -Povzetek -vsebine -svoje -knjige -in -avtorsko -biografijo -obravnavajte -kot -ključno -poglavje -knjige</p> <p>2x dvojni razmik</p> <p>Lahko -napišete -najboljšo -knjigo, -ki -jo -krasi -vrhunska -naslovnica, -potem -vložite -stotine -ali -tisoče -evrov -za -tisk -in -distribucijo, -a -če -je -povzetek -vsebine -z -vašo -biografijo -površen -in -nedodelan, -bo -knjiga -že -ob -šartu -skoraj -mrtva. -Knjiga -brez -kakovostnih -metapodatkov -je -mrtvorojna -</p>	3,5 cm odmik od roba (desno)
odmik od roba (spodaj)	2,5 cm		

Anatomija standardne strani s 25 vrsticami in 60 znaki (10 besedami) v vrstici.

Viri in literatura

Nekateri osnovni viri

Slovenski viri so omejeni, ni kakšnih posebnih strani. Angleški viri so preprosteje dosegljivi. Če vpišeš »literar tools« ali »writing tools« dobiš množico razumljivih izhodišč, a pri iskanju s pojmi, kot so »literarna orodja« ali »pisateljska orodja«, boste deležni čuda zadetkov, a večinoma nekoristnih.

- ⇒ **<http://literary-devices.com/>** - Izhodiščna stran za pridobivanje različnih nujno potrebnih znanj pri pisanju. Vse je lepo urejeno in razloženo, a zahteva znanje angleščine.
- ⇒ **<https://www.roanestate.edu/owl/elementslit.html>** - odlično napisano in razumljivo, a zahteva znanje angleščine.
- ⇒ **<http://lit.ijs.si/hladnik.html>** - zanimivo od Mirana Hladnika.
- ⇒ **<https://sites.google.com/site/kreativnopisanje/>** - od Andreja Blatnika, malce se je treba znajti, vsebina se posveča krajšim proznim delom.
- ⇒ http://sl.wikibooks.org/wiki/Kreativno_pisanje
- ⇒ http://sl.wikipedia.org/wiki/Kreativno_pisanje
- ⇒ <http://www.ljudmila.org/litcenter/>
- ⇒ <http://www.andrejblatnik.com/kreativnipogovor.html>

Najprimernejši slovenski vir za začetnika in ne čistega začetnika

O pisanju kratke zgodbe je nekaj uporabnih knjig, a za pisanje romana v slovenščini žal (še) ni nobene, začetniku prijazne celovite knjige. S slovenskimi viri si lahko sicer pomagata, a priročnik v stilu »sam svoj mojster« boste zaman iskali.

S priročniki smo v Sloveniji nismo ravno med najbogatejšimi, a spodnji seznam zadostuje za kvaliteten začetek in napredovanje. Priročniki so za prozo in poezijo.

Seveda pa ne pozabite na vire na naši spletni strani, ki domuje, to že veste, na <http://cld.si>.

Za prozo zagotovo priporočam sledeče:

- ⇒ Dr. Andrej Blatnik: Pisanje kratke zgodbe: od prvopisa do natisa (ISBN 978-961-6952-70-5)
- ⇒ Recenzijo omenjene knjige najdete v reviji Supernova v magazinu Jašubeg en Jered št. 39, letnik 9.
- ⇒ Šola kreativnega pisanja, Ljubljana : Cankarjeva založba, 1996, (ISBN 86-361-0963-9).
- ⇒ Dr. Miran Hladnik: Slovenski zgodovinski roman, Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009 (ISBN 978-961-237-291-0).
- ⇒ Dr. Miran Hladnik: Trivialna literatura, [Ljubljana] : Državna založba Slovenije, 1983
- ⇒ Writing a Novel and Getting Published For Dummies
- ⇒ Outlining Your Novel: Map Your Way to Success

Tudi za poezijo se najde priročnik:

- ⇒ Dr. Zoran Pevec: Kako narediti pesem, Ljubljana : Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti - revija Mentor, 2006 (Begunje : Cicero) ISBN 978-961-6141-43-7.
- ⇒ David Bedrač: Brez uteži : priročnik o pesnjenju, Ljubljana : Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, 2007 (Begunje : Cicero), ISBN 978-961-6141-59-8

Nekaj je tudi na spletu:

Različni dodatni knjižni viri

- ⇒ W. Theodor Adorno, Beležke o literaturi (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1999).
- ⇒ Aristoteles, Poetika, prevod Kajetan Gantar (Ljubljana: CZ, 1982).
- ⇒ Gottfried Benn, Problemi lirike (Ljubljana: Nova revija 151/152, 1994).
- ⇒ Andrej Blatnik, Šola kreativnega pisanja (Ljubljana: Aleph, 1990).
- ⇒ Milena Blažić, Kreativno pisanje (Ljubljana: DOMUS, 1992).
- ⇒ Silvija Borovnik, Pišejo ženske drugače? (Ljubljana: Založba Mihelač, 1995).

- ⇒ Dorothea Brande, *Becoming a Writer* (New York: Jeremy P. Tarcher/Putnam a member of Penguin Putnam inc., 1981).
- ⇒ Terry Eagleton, *Književna teorija* (Zagreb: SNL, 1987).
- ⇒ Hugo Friederich, *Struktura moderne lirike* (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1972).
- ⇒ Božidar Kante, *Kaj je metafora* (Ljubljana: Krtina, 1998).
- ⇒ Božidar Kante, *Metafora in kontekst* (Ljubljana: Jutro, 1996).
- ⇒ Matjaž Kmecl, *Mala literarna teorija* (Ljubljana: Mihelač in Nešović, 1995).
- ⇒ Leon Kojen, *Metafora, figure i značenje* (Beograd: Prosveta, 1986).
- ⇒ Janko Kos, *Literarna teorija* (Ljubljana: DZS, 2001).
- ⇒ Jurij Kovič, *Pesem kot načrt in navdih* (šola za pesnike) (Grosuplje: Mondena, 1998).
- ⇒ Steve Kowit, *In the Palm of Your Hand* (Gardiner, Maine: Tilbury House, 1995).
- ⇒ George Lakoff, Mark Turner, *More than Cool Reason, A Field Guide to Poetic Metaphor* (Chicago: The University of Chicago Press, 1989).
- ⇒ Boris A. Novak, *Oblika, ljubezen jezika* (Ljubljana: Založba Obzorja, 1995).
- ⇒ Boris A. Novak, *Oblike srca: pesmarica pesniških oblik* (Ljubljana: Modrijan, 1997).
- ⇒ Boris A. Novak, *Ritem pri Šalamunu* (Ljubljana: Literatura, št. 65–66, letnik VIII, 1966).
- ⇒ Boris Paternu, *Sonet in konstituiranje slovenske poezije, Sonet in sonetni venec, mednarodni simpozij v Ljubljani* (Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1997).
- ⇒ Denis Poniž, *Esej* (Ljubljana: Državna založba Slovenije, Literarni leksikon, 1989).
- ⇒ Slovenska lirika 1959–1980 (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1983).

- ⇒ Ivo Stropnik, Daljave (Velenje: Založništvo Pozoj).
- ⇒ Silva Trdina, Besedna umetnost II (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1970).
- ⇒ Alberta Turner, To make a Poem (San Diego, California: Collegiate Press, 1992).
- ⇒ Karl Vorländer, Zgodovina filozofije (Ljubljana: Slovenska matica, 1968).

Dodatni spletni viri

- ⇒ <http://www.poetrymagic.co.uk/approaches.html>
- ⇒ <http://epc.buffalo.edu/authors/bernstein/experiments.html>
- ⇒ <http://www.uwec.edu/jerzdg/orr/handouts/Poetry/tips.htm>

Brezplačno pošiljanje večjih paketov datotek

- ⇒ WeTransfer (<https://wetransfer.com/>) - spletni servis, ki omogoča prenos do 2 GB velikih paketov datotek, kar zadostuje za še tako bogato opremljeno knjigo. Postopek je preprost in učinkovit. Datoteka, ki jo pošljete, se po 7 dnevih izbriše. Prejemnik dobi obvestilo z linkom, a pošiljatelj obvestilo, da je prejemnik sprejel obvestilo, zatem, da je prevzel datoteke in tudi opozorilo, če še ni prevzel (dan ali dva prej).

Prolog za izdelke

Ajda Šrot Pavlič iz III. OŠ Celje je pripravila zanimivo meditativno miniaturo. Zgodba je napisana zelo učinkovito, ni je zasitila z obiljem prislovov in pridevnikov, prispodob in metafore so spretno vtkane in tudi tempo lepo pelje do konca. Miniatura ima vse, kar se pričakuje od takšnega proznega dela. A ne bom vam kvaril branja s svojimi interpretacijami.

Alina Medved (III. OŠ Celje) je z Bratrancem pripravila kratek zalogajček, osebno izpoved o odnosu z bratrancem. Na svoj način je miniatura nekakšno uravnoteženje Ajdine Tišine.

Lana Medved (III. OŠ Celje) je priskrbela droben, a okusen prozni zalogajček. Njeno delo bi uvrstil nekako med Ajdino in Alinino pisanje. Razmišljanje o porazu, zmagi in trudu za rezultatom se večkrat postavi pred mladega človeka in mu ponudi življenjske izkušnje.

Vsekakor je dobro, da se začne s kratkimi deli. Tako se pridobiva veščine. Vse tri zgodbe so zanimiv vpogled v razvoj mladih pisateljic. Upam, da bodo nadaljevale s svojim pisateljskim razvojem. Vse tri avtorice obetajo in se veselim njihovih nadaljnjih del.

Zakaj v zbirki ni več izdelkov?

Knjižica ni zbornik, temveč predvsem priročnik, da imamo v bodoče kaj v roke prijeti. Žal je možnost bogatejšega izbora izdelkov delavnic splavala po vodi časovne stiske. Zaradi priprav na projekt nam je preprosto zmanjkalo časa za kakovostno uredniško delo. Izdelki delavnic seveda ne bodo propadli ali strohnili, saj je v naših revijah vedno prostor za mlade avtorje (pravzaprav predvsem avtorice).

V letošnjem letu, ko smo projekt izvajalo poskusno, smo se odločili, da potrebujemo kakovostni temelj nadaljnjega dela na projektu.

*Ajda Šrot Pavlič (III. Osnovna šola Celje)***Tišina**

Torej tišina. Včasih je glasnejša kot vsaka bolečina. Bolj boleča kot tisoč, narobe razumljenih besed. Saj me razumeš. Ko je vse tiho, nihče ne govori, pa je okoli tebe vse napeto. Napet si ti, ljudje okoli tebe pa ne vedo, da v tvoji glavi divja hurikan in uničuje lepoto tišine.

Torej tiho sediš v zadnji klopi in nihče te ne opazi, ne tvojih oči, ki žarijo – Pomagaj, nihče ne vidi tvojih rok, ki se tresejo, kot da jih nekdo davi. Tvoj želodec je glasnejši kot operni pevci, ki pojejo napev tvojega nemira.

Ne moreš se osredotočiti na druge ljudi. Vse, kar vidiš, so tvoje skrbi. Pišeš in pišeš, pa nič ne napišeš. Vsi so zatopljeni v svojo tišino, ki v njihovih glavah ne preneha biti tiha. Ni kot tvoja tišina, ki kriči. Ven, na plano, si želi!

A ti jo potlačiš, še uro al' dve. Dokler boš sam in bo edina tišina tvoja tišina. Sediš in sediš, trudiš se brati, pa ne gre:

»Sem dovolj dobra? Sem lepa? Pametna?« To so skrbi, ki v tebi kričijo, želijo te uničiti.

Pogledaš čez okno. Vidiš streho. Na njej ptica. Belega ptica. Majhnega ptica. Sprašuješ se, kakšna je njegova tišina. Ali leti, kriči, pri miru leži? Ptica poleti, ne gleda nazaj, ne gleda okrog. Takrat veš, kakšna je njena tišina, prosta in neskončna. In glasna, a ne kot kričanje, kot spev najlepše kanje.

Takrat veš, da moraš na streho. Zvonec zazvoni, odideš. Splezaš na streho, pogledaš dol. Čakaš na lom tišine, vendar je nihče ne prekine.

Stopiš bližje in bližje. Ni te več strah višine. Stopiš naprej in poletiš proti tlom. A ne pogledaš na tla, pogledaš tja, kamor je ptica odšla. Lom tišine, kriki povsod. Udarec in tema ... ter večna tišina.

Bratranec

Z bratrancem se že od nekdaj zelo dobro razumem. Kljub veliki razliki v letih se mi namreč že od malega zdi, da sva zelo povezana in na neki način nerazdružljiva. Vedno mi je zaupal, ko je imel kakršne koli težave ne glede na to, ali so izvirale iz šole ali ne.

Zadnje čase pa se mi zdi, da se najin odnos spreminja. Vedno manj mi zaupa in včasih se mi zdi, da se od mene namenoma odmika. Ne znam razložiti zakaj, saj tudi sama ne vem in ne razumem, zakaj se noče več družiti z mano. Pomislila sem že na vse možnosti: morda je jezen. Ampak zakaj bi bil jezen name? Sploh se nisva skregala. Nisem ga izdala in nikomur nisem povedala njegovih skrivnosti. Zakaj bi se torej želel nekako odmakniti od mene? Ne razumem njegovega vedenja. Zakaj me po tem, ko sva bila že tako dobra prijatelja, kar naenkrat ne bi več maral?

Bolj kot razmišljam o tem, vedno bolj se mi zdi, da me je enostavno začel ne marati. Še vedno pa upam, da bo nekega dne le prišel do mene in mi povedal kaj ga muči. Sama bi bila namreč zelo vesela, da bi se lahko ponovno spoprijateljila z njim.

*Lana Medved (III. Osnovna šola Celje)***Poraz – Zmaga ??**

Že nekaj dni je minilo od neljubega dogodka. Ta se je zgodil v petek popoldne, in moram priznati, da sem se ga sprva veselila, na koncu pa ugotovila, da je bilo vse vese-lje zaman. Iz šolskega igrišča namreč nisem odkorakala kot zma-govalka, temveč kot poraženka.

Pravzaprav to nisem bila samo jaz. Poraženi smo bili vsi, ki smo se neuspešno spopadli z izzivom. Vsi, ki smo tokrat dokazali, da zmoremo, vendar iz bitke nismo izšli kot zmagovalci. Ta naziv je namreč pripadel nekomu drugemu.

Morda bi poraz lažje prenesla, če bi menila, da je pravičen. Pa ni bil!!! S takšno borbenostjo in tekmovalnostjo si prav gotovo nismo zaslužili poraza. Zaslužili smo si nekaj več, nekaj, s čimer bi upravičili ves vložen trud. Vendar tega nismo dobili. Vsa naša vo-lja in pogum se nam nista poplašala, in se nam nikoli ne bosta.

Ko sem hodila po stopnicah navzdol, pa sem se začela zavedati pomena tega dogodka. Kljub porazu smo ponovno dokazali, da lahko s skupnimi močmi dosežemo naše zadovoljstvo. Dosežemo lahko solze sreče v očeh, ker nam je skupaj ponovno uspelo! Zma-ga v resnici ne pomeni nič. Prinese samo naziv, ki bi ga naj prejel najboljši. A sploh ni nujno, da zmagaš, čeprav si najboljši. Iz pora-žencev smo tudi sami zrasli v zmagovalce, saj smo presegli naša pričakovanja in se ob tem neizmerno zabavali.

Zahvale

Zahvaliti se moram Marijani Kolenko, ravnateljici OŠ Lava in Aleksandru Verhovšku, ravnatelju III. OŠ, ki sta omogočila, da sta OŠ Lava in III. OŠ pristopili k projektu, ki je bil v iztekajočem šolskem letu skok v neznano. Zahvaliti se moram tudi neumorni pomoči Tadeja Gregorca, ki je ves čas sodeloval na delavnicah na III. OŠ in Metki Lesjak, ki je pomagala organizirati delavnice na OŠ Lava.

Zahvala gre tudi članom Celjskega literarnega društva za podporo pri izvedbi projekta. Nadalje se zahvaljujem Mestni občini Celje in Cinkarni Celje d.d. za sofinanciranje. Brez njihove podpore ne bi v rokah držali tega natisnjenega izvoda.

Vsekakor hvala vsem, ki so po svojih močeh pripomogli, da smo ta naš projekt pripeljali do konca in nam dali možnost, da ga jeseni znova zaženemo.

Bojan Ekselenski
mentor projekta Mlada literatura